

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

The Universal Declaration of Human Rights, Article 19 :

"Everyone has the right to freedom of opinion and expression; This right includes freedom to hold opinion without interference and to seek receive and impart information and ideas through any media and regardless of frontiers

มาตรา 18 ในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ซึ่งประกาศใช้ในปี ค.ศ.1948 โดยองค์การสหประชาชาติ ได้กล่าวไว้ว่า

"ทุกคนมีอิสรภาพแห่งความเห็นและการแสดงออก สิทธินี้รวมถึงอิสรภาพที่จะยึดถือเอาความเห็นโดยปราศจากการขัดขวางหรือแทรกแซงและที่จะแสวงหา ได้รับ และถ่ายทอดข่าวสาร และความคิดเห็นผ่านสื่อต่าง ๆ โดยไม่ต้องคำนึงถึงเขตแดนใด ๆ "

เจตนารมณ์ในการประกาศใช้ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนนี้ มุ่งที่จะสนับสนุนการใช้สื่อมวลชนเพื่อการกระจายข่าวสารอย่างเสรี และส่งเสริมให้ประชาชนได้มีโอกาสในการแสวงหา รับ และกระจายข่าวสารอย่างทั่วถึง หรืออีกนัยหนึ่ง เป็นการสนับสนุนให้มีการไหลของข้อมูลข่าวสารระหว่างประเทศอย่างเสรี (free flow of information) ด้วยวิวัฒนาการความเจริญก้าวหน้าของ เทคโนโลยีทางการสื่อสารที่รวดเร็ว และการระดมใช้สื่อมวลชนขนาดใหญ่ดังกล่าวโดยไม่มีใครคาดคิดว่า ได้นำไปสู่ปัญหาสำคัญที่ได้มีการกล่าวถึงกันอยู่ตลอดมา นับตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่สอง เห็นได้จากการประชุมสำคัญ ๆ หลายครั้งหลายหนเกี่ยวกับการสื่อสารระหว่างประเทศขององค์การระดับสากล เช่น Unesco, World Conference, IIC (International Institute of Communication) ซึ่งยังไม่สามารถหาข้อสรุปหรือข้อยุติได้จนกระทั่งปัจจุบันนี้ ปัญหาที่กล่าวถึง

นั้น ก็คือ "ความไม่สมดุลของการไหลข้อมูลข่าวสารระหว่างประเทศ" (Unbalance flow of information)

แนวโน้มที่ปรากฏชัดมากของปัญหา เรื่อง ความไม่สมดุลของการไหลข้อมูลข่าวสารระหว่างประเทศ นับตั้งแต่ปี ค.ศ. 1948 เป็นต้นมา ก็คือ เฉพาะบุคคลหรือประเทศกลุ่มน้อย ซึ่งร่ำรวยและมีอำนาจ เท่านั้นจึงจะสามารถใช้สื่อมวลชน "กระจาย" ข่าวสารได้ประชาชนและประเทศยากไร้ทั่วไปเป็นเพียงแต่ผู้ที่ทำหน้าที่คอย "รับข่าวสารเท่านั้น" (บุญเลิศ ศุภศิลา 2527 : 3) ถึงแม้ว่าปัญหานี้จะถูกนำมาพิจารณาว่าเป็นปัญหาระหว่างประเทศที่มีความสำคัญ แต่การปฏิบัติตามหลักการไหลของข้อมูลข่าวสารก็ยังคงดำเนินอยู่ตลอดมา และมีที่ทำว่าจะ เป็นปัญหาที่ยังคงสาหัสไม่สิ้น

เนื่องจาก การสื่อสาร เป็นส่วนที่ขาดไม่ได้ของระบบข้ามชาติของประเทศมหาอำนาจทางอุตสาหกรรม ที่พยายามแผ่อิทธิพลทั้งทาง เศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรมของตนให้ครอบคลุมไปทั่วโลก ระบบการสื่อสารของประเทศมหาอำนาจ เหล่านี้มีลักษณะ เป็นธุรกิจข้ามชาติ ซึ่งเจริญเติบโตโดยได้รับการสนับสนุนจากระบบข้ามชาติ ในขณะเดียวกันก็สนับสนุนหรือให้บริการแก่ระบบข้ามชาติด้วย ระบบการสื่อสารซึ่ง เป็นธุรกิจข้ามชาตินี้ เป็น เครื่องมือที่สำคัญยิ่งในการถ่ายทอดข่าวสาร ความคิด ค่านิยม และแบบแผนชีวิตของชาวตะวันตกให้แก่ประชาชนในโลกที่สาม ในด้านการเมืองระบบการสื่อสารนี้พยายามช่วยป้องกันสถานภาพเดิม และสนับสนุนการปกครองของกลุ่มอนุรักษนิยมที่ต่อต้านการเปลี่ยนแปลง โครงสร้างของสังคมในประเทศโลกที่สาม ในด้านเศรษฐกิจระบบการสื่อสารนี้สนับสนุนการลงทุนข้ามประเทศและการขยายตัวของธุรกิจข้ามชาติ ทั้งหมดนี้ก็เพื่อผลประโยชน์ของประเทศที่เป็นเจ้าของระบบการสื่อสาร (เสถียร เขยประทับ 2531 : 129 - 130)

สำหรับระบบการสื่อสารที่ถูกเพ่งเล็งอย่างมาก ก็คือ การใช้สื่อมวลชน เพราะเป็นสื่อที่สามารถเข้าถึงประชาชนได้อย่างครอบคลุม เป็นจำนวนมากและใช้เวลาได้อย่างรวดเร็ว ตามหลักการไหลของข้อมูลข่าวสารอย่างเสรี จะพบได้ว่า เนื้อหาในสื่อมวลชนของประเทศด้อยพัฒนาหรือประเทศในโลกที่สาม ส่วนใหญ่จะถูกครอบงำมาจากประเทศที่พัฒนาแล้วหรือประเทศในโลกที่หนึ่งหรือโลกที่สอง การไหลจะเป็นลักษณะทางเดียวมากกว่าสองทาง ซึ่งสังเกตได้จาก

สื่อมวลชนในประเทศโลกที่สามส่วนใหญ่อาศัยเนื้อหาที่มีลักษณะโน้มเอียงไปในทางที่จะส่งเสริมเนื้อหาที่เป็นเรื่องต่างประเทศ ทำให้ประชาชนในโลกที่สามได้รับข้อมูลที่มีลักษณะบิดเบือนไม่ตรงกับความเป็นจริงไม่เพียงพอ และไม่ตรงตามความต้องการภายใต้การแพร่ขยายของวัฒนธรรมตะวันตก ซึ่งผ่านเข้ามาทาง ภาพยนตร์ รายการโทรทัศน์ นวนิยาย หนังสือพิมพ์ นิตยสาร ข่าว และสิ่งพิมพ์อื่น ๆ ที่ผลิตขึ้นในประเทศโลกที่หนึ่งและโลกที่สอง เนื้อหาเหล่านี้มีอิทธิพลอย่างมากต่อทัศนคติ ค่านิยม การรับรู้รสนิยม และวัฒนธรรมของประชากรในประเทศโลกที่สาม (ระวีวรรณ ประกอบผล 2525 : 21)

ด้วยเหตุนี้ตามเป้าหมายของการนำสื่อมวลชนมาใช้ในระดับระหว่างประเทศ เพื่อก่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรม ก็คงนำมาใช้ไม่ได้เพราะถูกกลืนกลายเป็นเครื่องมือของการครอบงำทั้งทาง เศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรม โดยประเทศอุตสาหกรรมที่เข้มแข็งกว่า

เมื่อก้าวถึงการใช้สื่อมวลชนในประเทศด้อยพัฒนา หรือประเทศในโลกที่สามก็อาจจะขอก้าวเฉพาะสื่อมวลชนที่มีการขยายตัวอย่างรวดเร็วมากในช่วงสามทศวรรษที่ผ่านมา คือ โทรทัศน์ ที่มีปริมาณเพิ่มขึ้นมากถึง 3,235 เปอร์เซ็นต์ทั่วโลก (ระวีวรรณ ประกอบผล 2525 : 42) เนื่องจากโทรทัศน์เป็นสื่อมวลชนที่มีคุณสมบัติพิเศษที่รวมเอาคุณสมบัติของวิทยุ ภาพยนตร์ และหนังสือพิมพ์เข้าด้วยกัน คือ ผู้ชมสามารถได้ยินทั้งเสียง เช่นเดียวกับการฟังวิทยุ ได้เห็นภาพเคลื่อนไหวติดต่อกันไป เช่นเดียวกับภาพยนตร์ และได้เห็นตัวหนังสือเช่นเดียวกับหนังสือพิมพ์ โทรทัศน์จึง เป็นสื่อมวลชนที่แสดง เหตุการณ์ต่าง ๆ ให้เห็นชัดเจนที่สุด เพราะคนเรานั้นสามารถรับรู้จากการเห็นถึง 75% จากการได้ยิน 13% จากการสัมผัส 6% และจากรส 3% โทรทัศน์ให้ทั้งการได้ยินและการได้เห็นทำให้การรับรู้ถึง 88% (อรรถพร เขียรถาวร 2520 : 117) สามารถตรงความสนใจได้มากกว่าสื่อประเภทอื่น อีกทั้งโทรทัศน์นับว่าเป็นสื่อมวลชนที่ได้รับความนิยมและได้รับความสนใจจากประชาชนทุกระดับ

ประเทศด้อยพัฒนาจำนวนมากใช้เงินจำนวนมากในการสร้างระบบโทรทัศน์ ซึ่งเป็นสื่อมวลชนที่มักได้รับการจัดลำดับความสำคัญสูง วัตถุประสงค์สำคัญประการหนึ่งของโทรทัศน์ในประเทศด้อยพัฒนาส่วนมาก คือ การส่งเสริมวัฒนธรรมของประเทศและการทำให้เกิดจิตสำนึกในความ เป็น "ชนเดียวกัน ชาติเดียวกัน" (one people, one nation) แต่ถ้าลองสำรวจ เนื้อหาของรายการโทรทัศน์ในปัจจุบัน จะเห็นว่า วัตถุประสงค์ที่กล่าวข้างต้น คงเป็นจริงได้ยาก (เสถียร เขยประทับ 2531 : 138)

นอร์เดนสเตรง และ วาริส (Nordenstreng and Varis) ทำการสำรวจ เนื้อหาของรายการโทรทัศน์ในประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก ผลการสำรวจปรากฏว่า ประเทศ ด้อยพัฒนาจำนวนมากอาศัยรายการโทรทัศน์ส่วนใหญ่จากต่างประเทศ มีการถ่ายทอดรายการ ที่ผลิตในประเทศน้อยมาก

เพราะฉะนั้น วัตถุประสงค์ที่จะใช้โทรทัศน์ส่งเสริมวัฒนธรรมของชาติก็หมดความหมาย โดยสิ้นเชิง สัดส่วนในการผลิตรายการโทรทัศน์เองภายในประเทศและที่สั่งเข้ามาจากต่างประเทศ ของประเทศต่าง ๆ แตกต่างกันอย่างมาก (G. Hedebro 1982 : 58-59)

จากการศึกษารายการโทรทัศน์ ประเทศโลกที่สามในเอเชีย แถบทุกประเทศ ยกเว้น อินเดีย สั่งซื้อรายการโทรทัศน์จากต่างประเทศ ส่วนใหญ่เป็นรายการที่ส่งมาจากสหรัฐอเมริกา อังกฤษ และมีบ้างที่เป็นรายการที่ผลิตขึ้นในประเทศเอเชียด้วยกัน ระดับความแตกต่างของการ สั่งซื้อรายการจากต่างประเทศอยู่ในระหว่าง 30 - 70% ของรายการทั้งหมด (ระวีวรรณ ประกอบผล 2525 : 54)

อย่างไรก็ดี สามารถสรุปได้ว่า มีประเทศผู้ส่งรายการโทรทัศน์เป็นสินค้าออกที่สำคัญ 4 ประเทศในโลก คือ สหรัฐอเมริกา อังกฤษ ฝรั่งเศส และเยอรมันตะวันตก สหรัฐอเมริกา เป็นผู้ผลิตและส่งออกรายใหญ่ที่สุดในต้นทศวรรษ 1970 รายการโทรทัศน์ที่สหรัฐอเมริกาส่งออก ซึ่งสูงถึงปีละ 150,000 ชั่วโมงนั้น มากกว่ารายการที่สามประเทศที่เหลือส่งออกรวมกันถึง 3 เท่า รายการที่ส่งออกส่วนใหญ่เป็นรายการบันเทิง มีส่วนน้อยที่เป็นรายการสารคดี และ รายการศึกษา

จากที่กล่าวมาแล้ว จะเห็นลักษณะหรือแบบแผนการไหลของรายการโทรทัศน์ระหว่าง ประเทศว่า รายการเหล่านี้ไหลไปในทิศทางเดียวจากประเทศที่พัฒนาแล้วไปสู่ประเทศด้อยพัฒนา รายการบันเทิงของสหรัฐอเมริกา เป็นที่รู้จักกันดีในประเทศด้อยพัฒนาส่วนมาก ตัวเอกในภาพยนตร์ โทรทัศน์เหล่านี้อาจเป็นที่รู้จักกันดีในไทย ฟิลิปปินส์ เวเนซุเอลลา หรือมาเลเซีย เท่า ๆ กับ ในสหรัฐอเมริกา

สำหรับประเทศไทยนั้น การไหลของรายการโทรทัศน์จากต่างประเทศส่วนใหญ่ เป็นลักษณะรายการบันเทิง เพราะตามสถานีโทรทัศน์ในปัจจุบันนี้ ปรากฏว่า รายการบันเทิง เป็น รายการที่มีสัดส่วนมากที่สุด โดยเฉลี่ยถึงร้อยละ 60 ของรายการทั้งหมด (อรทัย ศรีสันติสุข 2528 : 147)

ในแง่ผู้รับสาร เองนั้นก็มีความนิยมและเปิดรับรายการบันเทิงมากกว่ารายการประเภทอื่น จากการรายงานการชมรายการโทรทัศน์ของผู้ชมในเขตเทศบาลและเขตสุขาภิบาลของกองสำรวจประชากร สำนักงานสถิติแห่งชาติ เมื่อ พ.ศ. 2521 - 2522 พบว่า รายการบันเทิง ประเภทภาพยนตร์ไทย และภาพยนตร์ต่างประเทศ ทางโทรทัศน์เป็นรายการที่ประชาชนทั้งในเขตเทศบาล และสุขาภิบาล ให้ความสนใจมากที่สุดถึงร้อยละ 91 หรือจากการสำรวจรายการโทรทัศน์ที่ดูเป็นประจำของวัยรุ่น อายุ 10 - 20 ปี ของนิตยสารคู่แข่ง ฉบับที่ 105 ปีที่ 9 เดือนมิถุนายน ปี พ.ศ. 2532 พบว่า ภาพยนตร์จีนและภาพยนตร์ฝรั่งนั้น เป็นรายการโทรทัศน์ที่เด็กวัยรุ่นดูเป็นประจำถึงร้อยละ 66 และ 55 ตามลำดับ และบุญเลิศ ศุภดิлок กล่าวไว้ในปัญหาสื่อมวลชนและสิทธิการสื่อสารของเด็ก และเยาวชน (2525 : 40 - 44) ว่า .... ปรากฏหลักฐานด้วยว่า เด็กไทยดูโทรทัศน์เพื่อความบันเทิง และชอบดูรายการเกี่ยวกับภาพยนตร์ชุดจีนและญี่ปุ่นกันมาก บางครั้ง เด็กดูรายการภาพยนตร์ชุดต่างประเทศมากกว่าผู้ใหญ่เสียอีก...

ตลอดระยะเวลาสามสิบกว่าปี ที่กิจการโทรทัศน์ได้ดำเนินการในประเทศไทย ภาพยนตร์ต่างประเทศ เป็นรายการที่มีเสนอฉายกันอยู่ตามสถานีโทรทัศน์แต่ละช่องมาตลอด และจากการรายงานของคณะกรรมการศึกษา เรื่องการสร้างภาพยนตร์ไทยและการนำเข้าภาพยนตร์ต่างประเทศเข้ามาฉายในประเทศไทยของกรมการสนเทศ กระทรวงเศรษฐกิจ ปี พ.ศ. 2515 ในด้านเกี่ยวกับภาพยนตร์ที่ฉายทางโทรทัศน์ พบว่า สถานีโทรทัศน์ของบริษัทไทยโทรทัศน์ จำกัด มีภาพยนตร์ที่ฉายในขณะนั้นเป็นภาพยนตร์ต่างประเทศ ประมาณ 70 เปอร์เซ็นต์ ในจำนวนนี้เป็นภาพยนตร์อเมริกันมากที่สุด รองลงไปได้แก่ ภาพยนตร์ญี่ปุ่น และภาพยนตร์ของประเทศในยุโรปบางประเทศ ส่วนสถานีโทรทัศน์กองทัพบก สถานีช่อง 7 ในรอบสัปดาห์ฉายภาพยนตร์ประมาณ 31 เรื่อง เป็นภาพยนตร์ไทย 7 เรื่อง ญี่ปุ่น 7 เรื่อง อเมริกัน และออสเตรเลีย 17 เรื่อง สถานีช่อง 9 ในรอบสัปดาห์ ฉายภาพยนตร์ประมาณ 19 เรื่อง เป็นภาพยนตร์ไทย 4 เรื่อง ญี่ปุ่น 2 เรื่อง อเมริกัน และออสเตรเลีย 13 เรื่อง

สำหรับประเทศไทยนั้น การไหลของรายการโทรทัศน์จากต่างประเทศส่วนใหญ่ เป็นลักษณะรายการบันเทิง เพราะตามสถานีโทรทัศน์ในปัจจุบันนี้ ปรากฏว่า รายการบันเทิง เป็น รายการที่มีสัดส่วนมากที่สุด โดยเฉลี่ยถึงร้อยละ 60 ของรายการทั้งหมด (อรทัย ศรีสันติสุข 2528 : 147)

ในแง่ผู้รับสาร เองนั้นก็มีความนิยมและเปิดรับรายการบันเทิงมากกว่ารายการประเภทอื่น จากการรายงานการชมรายการโทรทัศน์ของผู้ชมในเขตเทศบาลและเขตสุขาภิบาลของกองสำรวจประชากร สำนักงานสถิติแห่งชาติ เมื่อ พ.ศ. 2521 - 2522 พบว่า รายการบันเทิง ประเภทภาพยนตร์ไทย และภาพยนตร์ต่างประเทศ ทางโทรทัศน์เป็นรายการที่ประชาชนทั้งในเขตเทศบาล และสุขาภิบาล ให้ความสนใจมากที่สุดถึงร้อยละ 91 หรือจากการสำรวจรายการโทรทัศน์ที่ดูเป็นประจำของวัยรุ่น อายุ 10 - 20 ปี ของนิตยสารคู่แข่ง ฉบับที่ 105 ปีที่ 9 เดือนมิถุนายน ปี พ.ศ. 2532 พบว่า ภาพยนตร์จีนและภาพยนตร์ฝรั่งนั้น เป็นรายการโทรทัศน์ที่เด็กวัยรุ่นดูเป็นประจำถึงร้อยละ 66 และ 55 ตามลำดับ และบุญเลิศ ศุภติลก กล่าวไว้ในปัญหาสื่อมวลชนและสิทธิการสื่อสารของเด็ก และเยาวชน (2525 : 40 - 44) ว่า .... ปรากฏหลักฐานด้วยว่า เด็กไทยดูโทรทัศน์เพื่อความบันเทิง และชอบดูรายการเกี่ยวกับภาพยนตร์ หุดจิ้นและญี่ปุ่นกันมาก บางครั้ง เด็กดูรายการภาพยนตร์หุดต่างประเทศมากกว่าผู้ใหญ่เสียอีก...

ตลอดระยะเวลาสามสิบกว่าปี ที่กิจการโทรทัศน์ได้ดำเนินการในประเทศไทย ภาพยนตร์ต่างประเทศ เป็นรายการที่มีเสนอฉายกันอยู่ตามสถานีโทรทัศน์แต่ละช่องมาตลอด และจากการรายงานของคณะกรรมการศึกษา เรื่องการสร้างภาพยนตร์ไทยและการนำเข้า ภาพยนตร์ต่างประเทศ เข้ามาฉายในประเทศไทยของกรมการสนเทศ กระทรวงเศรษฐการ ปี พ.ศ. 2515 ในด้านเกี่ยวกับภาพยนตร์ที่ฉายทางโทรทัศน์ พบว่า สถานีโทรทัศน์ของบริษัท ไทยโทรทัศน์ จำกัด มีภาพยนตร์ที่ฉายในขณะนั้นเป็นภาพยนตร์ต่างประเทศ ประมาณ 70 เปอร์เซ็นต์ ในจำนวนนี้เป็นภาพยนตร์อเมริกันมากที่สุด รองลงไปได้แก่ ภาพยนตร์ญี่ปุ่น และ ภาพยนตร์ของประเทศในยุโรปบางประเทศ ส่วนสถานีโทรทัศน์กองทัพบก สถานีช่อง 7 ในรอบ สัปดาห์ฉายภาพยนตร์ประมาณ 31 เรื่อง เป็นภาพยนตร์ไทย 7 เรื่อง ญี่ปุ่น 7 เรื่อง อเมริกัน และออสเตรเลีย 17 เรื่อง สถานีช่อง 9 ในรอบสัปดาห์ ฉายภาพยนตร์ประมาณ 19 เรื่อง เป็นภาพยนตร์ไทย 4 เรื่อง ญี่ปุ่น 2 เรื่อง อเมริกัน และออสเตรเลีย 13 เรื่อง

แม้กระทั่งในท่วง เวลาปัจจุบันนี้ ภาพยนตร์ต่างประเทศ ก็ยังคงเป็นรายการหลักที่มีความสำคัญสำหรับสถานีโทรทัศน์ต่าง ๆ

นอกจากจะมีการสั่งภาพยนตร์ต่างประเทศเข้ามาฉายทางโทรทัศน์แล้วก็ยังมีเสียงวิพากษ์วิจารณ์เกี่ยวกับรายการจากต่างประเทศที่เข้ามาฉาย กล่าวคือ เมื่อประมาณ 6 - 7 ปีที่ผ่านมา สถานีโทรทัศน์ในกรุงเทพมหานครแทบทุกสถานีได้มีการแข่งขันกันนำรายการและภาพยนตร์จีนที่มีเนื้อหาสาระ เป็นเรื่องที่มีความอาชญากรรมร้าย ล้างแค้น ต่อสู้กันโดยกำลังภายในมาบรรจุในรายการหลังข่าว ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่มีผู้ชมมากที่สุด (นภาพรณ์ อัจฉริยะกุล 2530 : 51) และความนิยมที่คนไทยให้กับภาพยนตร์จีนนี้เอง ก็มีเสียงเรียกร้องจากหลายฝ่ายเกี่ยวกับเนื้อหาและบทบาทของภาพยนตร์จีนที่เข้ามา เกี่ยวข้องกับชีวิตของคนไทยมากขึ้นทุกขณะ เช่น

"ประสพ รัตนากร (2525 : 3) กล่าวไว้ในบทความ เรื่อง ต้นเหตุที่ทำให้คนดูร้าย ว่า . . . บัณฑิตสักอีกอันหนึ่ง ก็คือ มันมีตัวอย่างที่ไม่ดีจากหนังทีวีประเภทกำลังภายใน มีการฟันกัน เลือดพุ่งกระชูด อย่างที่เรียกกันว่า เลือดท่วมจอ เด็กเห็นแล้วก็ทำตาม เช่น โดดตึกมั่ง ผูกคอตายมั่ง รวมถึงละครที่มีการคบขู่สาว จึงอยากจะขอร้องบรรดาสื่อบันเทิงทั้งหลายให้ช่วยลดเรื่องบนเตียงอันโจ่งครึม และความโหดร้ายลงมั่ง สังคมจะได้น่าอยู่กว่านี้"

"อรรถพร เขียรถาวร (2527 : 154) กล่าวไว้ในเรื่องการสื่อสารเพื่อเด็กและเยาวชนไทยว่า . . . . ภาพยนตร์จีนที่น่าออกแพร่ภาพทางโทรทัศน์บาง เรื่องส่งเสริมความพยายามอาชญากรรมร้าย ซึ่งเป็นปฏิปักษ์ต่อคำสั่งสอนทางพุทธศาสนา ภาพยนตร์ฝรั่งบาง เรื่องให้ความเป็นนัก เล่ง ชี้แนะตัวอย่างการเป็นฆูวอาชญากรให้ความน่ารังเกียจ มีการกอดจูบในที่สาธารณะขัดกับประเพณีอันดีงามของไทย . . . ."

จนในที่สุดคณะกรรมการบริหารวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ หรือ กบว. ได้ออกระเบียบให้สถานีโทรทัศน์ทุกสถานีจัดรายการช่วงหลังข่าวภาค 20.00 น. เป็นรายการที่ผลิตขึ้นเองในประเทศมาบรรจุลงในช่วง เวลาดังกล่าว จนถึงเวลาประมาณ 22.00 น. จึงอนุญาตให้นำภาพยนตร์ ละคร และรายการจากต่างประเทศมาบรรจุลงในตารางออกอากาศได้

ฉะนั้น จากปรากฏการณ์และข้อมูลดังที่กล่าวมา การศึกษาเกี่ยวกับ "การไหลของภาพยนตร์ต่างประเทศทางโทรทัศน์" จะเป็นประโยชน์อย่างมากที่ทำให้เข้าใจและทราบถึงลักษณะการไหลของข้อมูลข่าวสารด้านการบันเทิงทางโทรทัศน์กับประเทศต่าง ๆ ทำให้รู้ถึงปริมาณและสัดส่วนระหว่างภาพยนตร์ต่างประเทศกับรายการโทรทัศน์ทั้งหมด กระบวนการไหลของภาพยนตร์ต่างประเทศทางโทรทัศน์เป็นอย่างไร รวมทั้งผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการไหลของภาพยนตร์ต่างประเทศทางโทรทัศน์ ไม่ว่าจะเป็นทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรม นอกจากนี้ ข้อมูลที่ได้จากการศึกษายัง เป็นการกระตุ้นให้เกิดความระมัดระวังและรอบคอบต่อการดำเนินนโยบายการให้สื่อมวลชนระหว่างประเทศมากยิ่งขึ้น ดังที่ เสถียร เขยประทับ (2531 : 137) กล่าวว่า "การไหลของข่าวสารด้านการบันเทิง เช่น ภาพยนตร์ หรือรายการโทรทัศน์ ข่าวสารด้านการบันเทิงสอนให้คนรู้จักใช้เงินมากกว่าหาเงิน และอาจกระตุ้นให้เกิดความต้องการมากกว่าความสามารถที่จะสนองความต้องการ เพราะฉะนั้น จึงเกิดความผิดหวังที่ทับทวี (rising frustration) ซึ่งอาจนำไปสู่ปัญหาทาง เศรษฐกิจ การเมือง และสังคมได้ด้วย เหตุนี้การจำกัดการไหลของข่าวสารด้านการบันเทิงเสียบ้าง จึง เป็นสิ่งที่มีเหตุผล" อีกทั้งแนวคิดเรื่อง การไหลของข้อมูลข่าวสาร นั้นมีความสำคัญและมีประเด็นปัญหามานานใจ เรื่องการไหลของภาพยนตร์ต่างประเทศทางโทรทัศน์ในประเทศไทยก็ยังไม่มีการศึกษาวิจัยมาก่อน จึง เป็นความตั้งใจที่จะศึกษาถึง "การไหลของภาพยนตร์ต่างประเทศทางโทรทัศน์" เพื่อเป็นประโยชน์ดังที่กล่าวมาและ เป็นข้อมูลสำหรับการวิจัยในแนวนี้ต่อไปในอนาคต

#### วัตถุประสงค์

1. เพื่อทราบปริมาณของภาพยนตร์ต่างประเทศทางโทรทัศน์
2. เพื่อทราบสัดส่วนของภาพยนตร์ต่างประเทศทางโทรทัศน์จากประเทศต่าง ๆ
3. เพื่อวิเคราะห์กระบวนการไหลของภาพยนตร์ต่างประเทศทางโทรทัศน์

#### ปัญหานำวิจัย

1. ปริมาณของภาพยนตร์ต่างประเทศทางโทรทัศน์มีจำนวนมากน้อยเท่าไร
2. สัดส่วนของภาพยนตร์ต่างประเทศทางโทรทัศน์จากประเทศต่าง ๆ แตกต่างกันมากน้อยเพียงใด
3. องค์ประกอบและปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลต่อกระบวนการไหลของภาพยนตร์ต่างประเทศทางโทรทัศน์เป็นอย่างไร



### ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มุ่งศึกษาถึงกระบวนการไหลของภาพยนตร์ต่างประเทศทางโทรทัศน์ ปริมาณและสัดส่วนของภาพยนตร์ต่างประเทศทางโทรทัศน์ ตั้งแต่เดือนมกราคม พ.ศ. 2531- เดือนธันวาคม พ.ศ. 2533 รวมระยะเวลาการศึกษาทั้งสิ้น 3 ปี ซึ่งจะเจาะจงศึกษาเฉพาะ ตัวผู้ส่งสารที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการไหลของภาพยนตร์ต่างประเทศทางโทรทัศน์ เช่น ผู้กำหนด นโยบายระดับบริหารของสถานีโทรทัศน์ เจ้าหน้าที่ฝ่ายจัดซื้อรายการ ผู้เข้าซื้อรายการ และการ ศึกษาตัวสาร คือภาพยนตร์ต่างประเทศทางโทรทัศน์ที่จัดอยู่ในประเภทภาพยนตร์บันเทิง เท่านั้น ในแง่ของการนับปริมาณและจัดสัดส่วน

### ข้อตกลงเบื้องต้น

การจัดสัดส่วนของภาพยนตร์ต่างประเทศจากประเทศต่าง ๆ ในการวิจัยครั้งนี้ใช้ วิธีการแบ่งจากแหล่งที่มาของประเทศต่าง ๆ ตามที่ปรากฏอยู่ในรายการภาพยนตร์ต่างประเทศ ของผังรายการสถานีโทรทัศน์ไทย มีดังนี้

1. ภาพยนตร์ญี่ปุ่น หมายถึง ภาพยนตร์จากประเทศญี่ปุ่น
2. ภาพยนตร์อินเดีย หมายถึง ภาพยนตร์จากประเทศอินเดีย
3. ภาพยนตร์จีน มีความหมายรวมทั้งภาพยนตร์จากประเทศฮ่องกงและประเทศไต้หวัน
4. ภาพยนตร์ฝรั่ง มีความหมายรวมทั้งภาพยนตร์จากประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศ

ในยุโรป และออสเตรเลีย

โดยเฉพาะภาพยนตร์จีนและภาพยนตร์ฝรั่ง เป็นที่ทราบกันว่าในประเทศเราส่วนใหญ่ ถ้าเป็นภาพยนตร์จีนจะเป็นของประเทศฮ่องกง และภาพยนตร์ฝรั่งจะเป็นของประเทศสหรัฐอเมริกา เพราะได้รับความนิยมมากกว่า ขณะที่ภาพยนตร์จากประเทศไต้หวัน และประเทศในยุโรป ออสเตรเลียนั้นไม่ค่อยได้รับความนิยม และมีปริมาณน้อยมาก จึงถูกนำมาจัดรวมอยู่ในแหล่งที่มา เดียวกันดังกล่าว เพื่อสะดวกในการเก็บรวบรวมข้อมูล

นอกจากนี้ การนับปริมาณและจัดสัดส่วน ของภาพยนตร์ต่างประเทศ จะนับตามผัง รายการออกอากาศภาคปกติเท่านั้น (ไม่รวมผังรายการโทรทัศน์ภาคกลางวันที่เริ่มออกอากาศ ปีพ.ศ. 2532)

คำจำกัดความในการวิจัย

- การไหล** หมายถึง การแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารระหว่างประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก โดยผ่านทางสื่อมวลชนชนิดต่าง ๆ ได้แก่ หนังสือพิมพ์ นิตยสาร วิทยุ โทรทัศน์และภาพยนตร์
- การไหลทิศทางเดียว** หมายถึง ข้อมูลข่าวสารที่ผ่านทางสื่อมวลชน มีลักษณะ เป็นการสื่อสารแบบทิศทางเดียว (one way flow) จากประเทศที่ร่ำรวยกว่า มีอำนาจมากกว่า หรือประเทศที่พัฒนาแล้วมาสู่ประเทศที่ยากจนกว่า อ่อนแอกว่า หรือประเทศด้อยพัฒนา
- การไหลของข้อมูลข่าวสารอย่างเสรี (free flow of information)** หมายถึง การอนุญาตให้ข้อมูลข่าวสารที่ผ่านทางสื่อมวลชนไหลไปอย่างอิสระ โดยปราศจากอุปสรรคหรือการขัดขวางจากแต่ละประเทศ โดยไม่คำนึงว่าจะมาจากเขตแดนหรือดินแดนใด ๆ เพราะบุคคลควรมีสิทธิ ที่จะแสวงหา รับ และกระจายข่าวสารต่าง ๆ ซึ่งถือว่าเป็นพื้นฐาน เสรีภาพของมนุษย์ จากความหมายที่อธิบายข้างต้น เราอาจจะพบคำนิยามนี้ว่าสามารถถูกนำมาใช้เรียกชื่อได้หลายอย่าง เช่น กระแสเสรีด้านข่าวสาร, กระแสเสรีของข่าวสารข้อมูล, การไหลของข่าวสาร ซึ่งทั้งหมดนี้ต่างก็มีความหมายเหมือนกัน
- ความไม่สมดุลของการไหลข้อมูลข่าวสารระหว่างประเทศ (unbalance flow of information)** หมายถึง การแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารระหว่างประเทศที่มีความแตกต่างกันอย่างมากระหว่างประเทศที่ร่ำรวยกว่า มีอำนาจมากกว่า หรือประเทศพัฒนาแล้วกับประเทศที่ยากจนกว่า อ่อนแอกว่า หรือประเทศด้อยพัฒนา เพราะการไหลของข้อมูลข่าวสารจะมีลักษณะการไหลทิศทางเดียวมากกว่าสองทาง เนื้อหาของข้อมูลข่าวสารที่มีปริมาณมากกว่าของประเทศที่แข็งแกร่งกว่าได้กลายเป็น

		<p>เป็นเครื่องมือที่ทำให้เกิดการครอบงำ ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรม ในประเทศที่อ่อนแอกว่า</p> <p>จากความหมายที่อธิบายข้างต้น เราอาจจะพบคำนิยามนี้ว่า สามารถถูกนำมาใช้เรียกชื่อได้หลายอย่าง เช่น ความไม่สมดุลของการกระจายข่าวสาร, ความไม่สมดุลของการแลกเปลี่ยนข่าวสารข้อมูลระหว่างประเทศ, ความไม่สมดุลในกระแสข่าวสารระหว่างประเทศ ซึ่งทั้งหมดนี้ต่างก็มีความหมายเหมือนกัน</p>
ประเทศพัฒนา	หมายถึง	<p>ประเทศที่มีความเจริญก้าวหน้าทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคม วัฒนธรรม เป็นประเทศที่ร่ำรวย มีอำนาจในทางเศรษฐกิจ และการเมืองสูง เช่น สหรัฐอเมริกา อังกฤษ ญี่ปุ่น ฯลฯ</p>
ประเทศด้อยพัฒนา	หมายถึง	<p>ประเทศที่กำลังพัฒนาหรือยังไม่ได้พัฒนาแนวทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และวัฒนธรรม ประชาชน ยังมีฐานะยากจน ไม่มีอำนาจทางเศรษฐกิจ และการเมือง เป็นกลุ่มประเทศใน แถบเอเชีย แอฟริกา และละตินอเมริกา</p>
ภาพยนตร์ต่างประเทศหมายถึง		<p>ภาพยนตร์ต่างประเทศที่เป็นภาพยนตร์บันเทิงสร้างขึ้นเพื่อฉายทาง โทรทัศน์โดยตรง หรือเป็นภาพยนตร์เรื่องยาวที่ผ่านการฉายตาม โรงภาพยนตร์มาแล้ว (ไม่รวมถึงภาพยนตร์การ์ตูน) ภาพยนตร์ ในที่นี้จะมีความหมายครอบคลุมไปถึงฟิล์มหรือเทปโทรทัศน์ที่เป็น ละครและภาพยนตร์ ซึ่งสามารถจำแนกอย่างกว้าง ๆ ได้</p> <p>4 แบบ คือ</p> <ol style="list-style-type: none"> <li>1. ละครและภาพยนตร์ชุดต่างประเทศเรื่องยาวหลายตอนจบ เช่น มังกรหยก, โอซัน, รามเกียรติ์, ค่าแห่งชีวิต ฯลฯ</li> <li>2. ละครและภาพยนตร์ชุดต่างประเทศจบในตอน เช่น มือปราบปืนโต, ยอดคนสมองเพชร, หนูน้อยคอมพิวเตอร์ ฯลฯ</li> <li>3. ภาพยนตร์ต่างประเทศเรื่องเดียวจบ เช่น รายการแผ่นฟิล์ม วันศุกร์, บิ๊กซีมีมา, ชันเดย์มูวี่ ฯลฯ</li> </ol>

4. ภาพยนตร์ชุด เรื่องสั้นต่างประเทศ เช่น รายการมินิซีรีส์, มหกรรมมินิซีรีส์ ฯลฯ

สถานีวิทยุโทรทัศน์ หมายถึง

สถานีใน ส่วนกลาง 4 แห่ง ที่ตั้งอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร คือ

1. สถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3 อ.ส.ม.ท.
2. สถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 9 อ.ส.ม.ท.
3. สถานีโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง 5
4. สถานีโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง 7

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้วิเคราะห์ให้ทราบถึงองค์ประกอบและปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลต่อกระบวนการไหลของภาพยนตร์ต่างประเทศ
2. ได้ทราบถึงปริมาณของภาพยนตร์ต่างประเทศ
3. ได้ทราบถึงสัดส่วนของภาพยนตร์ต่างประเทศทางโทรทัศน์จากประเทศต่าง ๆ
4. ได้ทราบถึงการเปรียบเทียบปริมาณของภาพยนตร์ต่างประเทศทางโทรทัศน์กับรายการโทรทัศน์ทั้งหมด
5. ได้เข้าใจถึงลักษณะการไหลของข้อมูลข่าวสารด้านบันเทิงทางโทรทัศน์
6. เพื่อนำไปใช้ประโยชน์และเป็นแนวทางในการศึกษาอ้างอิง เกี่ยวกับการวิจัยเรื่องการไหลของข้อมูลข่าวสารต่อไป

ศูนย์วิทยุโทรทัศน์  
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย